

บทนำ

กล้วยไม้ (Orchid) เป็นพืชจำพวกหนึ่งซึ่งจัดอยู่ใน Family Orchidaceae ซึ่งเป็น Family ที่ใหญ่ที่สุดใน Class Angiospermae. มีอยู่ทั่วไป ยกเว้นในถิ่นแห้งแล้งและน้ำเย็นที่สุด แต่ส่วนมากมักชอบขึ้นอยู่ในเขตร้อนชื้นของเขตร้อน Schlechter (1914) ประมาณว่ากล้วยไม้มีประมาณแล้ว มีราว 15000 ชนิด แต่คงจะยังมีอีกเป็นจำนวนมากที่ยังไม่พบ โดยเฉพาะพวกที่อยู่ในเกาะเขาในเขตร้อน กล้วยไม้มีลักษณะพิเศษอีกกับพืชชนิดอื่น ๆ ที่อาจจะแบ่งแยกหมู่เหล่านี้ได้โดยอาศัยรูปลักษณะ และนิสัยของมัน กับสถานที่ ๆ มันอยู่ได้ชัดเจน คือ

ก. อาศัยรูปลักษณะและนิสัย

1. Monopodials (one - stem) ไม้ต้นกล้วยไม้ที่เจริญขึ้นไปเป็นทิศทางเดียว ออกดอกจาก leaf axil เช่น Vanda, Phalaenopsis.

2. Sympodials. เป็นกล้วยไม้ที่มีลำลูกกล้วย (Pseudobulb) หลายลำ ออกดอกตรงยอดสุดของตน หรือออกตรง ๆ ก็ได้ เช่น Calanthe, Dendrobium, Epidendrum, Oncidium.

ข. อาศัยสภาพที่เกิด

1. Terrestrials ขึ้นบนดิน หรือต้น ไม้ดิน เช่น Spathoglottis มีลูกกล้วยเป็นหัวอยู่บนดิน และ Arundina เป็นกล้วยไม้ที่มีต้นอยู่ ไม้ดิน และสร้างแขนงขึ้นมาเหนือดิน

2. Epiphytes ขึ้นที่กิ่งอยู่ตามที่สูง ๆ มีลักษณะเป็นกล้วยไม้อากาศ ส่วนมากเป็น epiphyte เช่น Phalaenopsis, Dendrobium. กล้วยไม้พวกนี้มักชอบขึ้นบนต้นไม้หรือตามหิน

3. Saprophyte. เป็นกล้วยไม้ที่ไม่มีสีเขียวเลย คงอาศัยรากที่อยู่ในดินเป็นแหล่งสร้างอาหาร มีกับขี้เป่าที่ร่วนและเนื้อรวมกันรูปร่าง

ลักษณะนิสัยกับสภาพที่เติบโตเข้าด้วยกันแล้ว ก็ยังคงพบแยกหมวดครึ่ง ๆ กลาง ๆ
ได้อีก คือ terrestrial-Orchid บางชนิด เป็น sympodial บางชนิด
เป็น monopodial หรือ terrestrial-monopodial.

การแบ่งกล้วยไม้และการกระจายของกล้วยไม้สกุลต่าง ๆ

Holttum ได้แบ่งกล้วยไม้เป็นหมู่ต่าง ๆ โดยคำนึงถึงวิวัฒนาการ
ประกอบ และโดยพยายามจัดเรียงลำดับจากต้นกำเนิด จากก่อน (primitive)
ไปสู่ปัจจุบัน (advance) โดยถือว่าพวก terrestrials มาก่อน epiphytes
และ monopodials มาก่อน sympodials.

Holttum (1953) แบ่งกล้วยไม้เป็น 2 subfamily คือ sub-
family Pleionandreae ได้แก่กล้วยไม้ที่มี anther ตั้งแคสองข้างไข่ และ
มี ovary 3 locule, กับ subfamily Nonandreae มี anther เกียว
และ ovary 1 locule เกียว, พวก Pleionandreae แบ่งเป็น 2 tribes
คือ Apostasia และ Cypripedium แต่ปัจจุบันนี้นักพฤกษศาสตร์ โดย
Apostasia tribe ไปเป็นอีก family หนึ่งต่างหากจาก family
Orchidaceae คือ อยู่ใน family Apostasiaceae (Hutchinson 1959)
และมี subfamily Pleionandreae จึงเหลืออยู่แต่ Cypripedium tribe.

ใน Cypripedium tribe (slipper orchids) มีอยู่หลาย
genera อาทิ Cypripedium มีในยุโรปตอนเหนือ Selenipedilum มี
ในอเมริกากลาง และ บราซิล Phragmopedilum มีในอเมริกาเหนือ
และ Paphiopedilum มีใน Tropical Asia, Malaysia, นิวกินี
และในประเทศไทย.

Subfamily Nonandreae แบ่งเป็น 2 หมู่ใหญ่ ๆ คือ Basito-
nae กับ Acrotonae. Basitonae มีต้นหัว (tuber) เป็นพวก terres-
trials ส่วนมากพบใน Malaysia ไทย พม่า จีน และอินโดนี.

Acrotonae มีทั้งที่เป็น terrestrials, saprophytes และ epiphytes พวก terrestrials มีมากในทวีปอเมริกา ทั้งบนเขตอบอุ่นและเขตร้อน, ภูเขาต่าง ๆ ในญี่ปุ่น และยู ออสเตรเลีย และในประเทศไทย เขาค้อและเขาคันทรงแล้วมีประมาณ 10 species. Acrotonae ที่เป็น epiphytes และ pollinia ไม่มี disc นั้น มีอยู่ในเขตร้อนอินโดจีนตอนใต้ ไปจนถึงทางเหนือของเกาะลังกา และอินโดจีน รวมทั้งประเทศไทย แบ่งออกได้เป็น 4 tribe และ tribe ที่ใหญ่ที่สุดได้แก่ Dendrobium tribe ซึ่งเป็น epiphytes และมีรูปดอกเป็น sympodial, มีกระจายอยู่ทั่วไปในอินเดีย ลังกา จนถึงจีนตอนใต้ ญี่ปุ่น Malaysia และ ออสเตรเลีย-นิวซีแลนด์ จัดแบ่งได้เป็น 4 genera genera นี้จำนวน species มากนั้น มีอยู่ 3 genera คือ Dendrobium (Swartz), Eria (Lindl.) และ Bulbophyllum (Thou.) ในประเทศไทย Dendrobium เป็น genus ที่มี species มากที่สุด คือ ประมาณ 140 species รวมอยู่ใน 20 section และมีกระจายอยู่เกือบทั่วภาค Eria (Lindl.) มีประมาณ 45 species รวมอยู่ใน 12 section มีอยู่ทั่วภาคเช่นเดียวกัน และ Bulbophyllum (Thou) มีอยู่ประมาณ 127 species พบอยู่ใน 12 section ทั่วประเทศ

Acrotonae ที่เป็น epiphytic terrestrial และ pollinia มี disc แบ่งออกเป็น 10 tribe ได้แก่ Cymbidium tribe มีราว 50 species มีอยู่เกาะมาดากาสการ์ อาเซีย ลังกา อินเดีย ไปจนถึงญี่ปุ่น Malaysia ไปจนถึงออสเตรเลีย และไทย ส่วน Eulophia tribe มีถิ่นแถบอินเดีย ไปจนถึงฟิลิปปินส์ ลังกา อินโดจีน ไทย.

ส่วน Acrotonae ที่เป็น terrestrial, epiphyte และ monopodial ทั้งหมดมีอยู่ tribe เดียว คือ Vanda-rachnis tribe พวกนี้มีใน old world tropics ส่วนมากมีใน อาเซีย พม่า และ ตะวันตกของ Malaysia มีหลาย genera ด้วยกัน เช่น Pomatocalpa,